

1. Inleiding.

Vorig jaar spraken we nog de hoop uit het aantal kilometers geteld strand op stookolieslachtoffers te kunnen stabiliseren op ca. 1000km. Deze afstand is dit jaar bijzonder ruim overschreden. Tot op heden (4-1-'82) hebben we in totaal gegevens over 2772½ km. gekregen, terwijl er ook gegevens over enkele honderden km. in het Deltagebied uitgewerkt worden, die helaas niet op tijd klaar konden zijn om in dit jaarverslag opgenomen te worden. Aan deze grote hoeveelheid tellingen werd door ongeveer 80 personen en 7 verenigingen/afdelingen meegewerkt.

Een groot deel van het totaal aantal kilometers werd in januari geteld (674 km.), de olieramp was toen nog in volle gang. Ook februari, met daarin de landelijke telling, stond borg voor een flink aantal kilometers (390½ km).

Opvallend in dit jaar was de grote toename van het aantal tellingen in deelgebied VI. Was het in '80 nog het deelgebied met het minst getelde kilometers (34½), dit jaar was het het best getelde gebied met 842 kilometer.

De vogelsoort die dit jaar onbetwist het voornaamste olieslachtoffer bleek te zijn was, evenals vorig jaar, de Zeekoet, waarvan er in totaal 3555 exemplaren werden gevonden. We mogen 1981 dus eigenlijk wel beschouwen als het jaar van de Zeekoet, een macaber predicaat.

2. Methode.

De methode die dit jaar toegepast werd, wijkt nauwelijks af van die van het vorig jaar. De Nederlandse kust is opgesplitst in 6 deelgebieden (deelgeb. I: Zeeuwse- en Zuidhollandse eilanden, deelgeb. II: Hoek van Holland-IJmuiden, deelgeb. III: IJmuiden-Den Helder, deelgeb. IV: Texel en Vlieland, deelgeb. V: Terschelling, Ameland, Schier en Rottum, deelgeb. VI: Afsluitdijk en de Friese- en Groningse kust).

De verdeling van het aantal kilometers per deelgebied verschilt nogal van vorig jaar. Met name het telwerk in deelgebied VI is enorm toegenomen. Alleen het aantal getelde kilometers in deelgebied I is nu nog duidelijk beneden peil. In alle andere deelgebieden werkt het systeem van onderverdeling van trajekten over vaste tellers uitstekend.

Bij de uitwerking van de gegevens is eveneens weinig veranderd in vergelijking met 1980. De grens van wat nu meer algemene soorten zijn (zie tabel 1) is aangepast aan het aantal kilometers in vergelijking tot vorig jaar. De tabellen van 1980 en 1981 kunnen nu direkt vergeleken worden. De grens blijft natuurlijk arbitrair.

Tijdens de registratie van de slachtoffers in het veld werd bovendien regelmatig aantekening gemaakt van leeftijden, kleden, kleurfasen, geslachten e.d. In dit verslag is voor dergelijke zaken relatief weinig ruimte vrijgemaakt. Een meer gedetailleerde uitwerking zal in al deze gevallen nodig zijn.

3. Telwerk

De nu volgende personen/verenigingen hebben door inzending van tellingen, in 1981, meegewerkt aan het onderzoek:

Deelgebied I: G. van de Berg, J.A. Dijkhuizen, R. de Hey, M. Hoekstein, G. Keyl, C.J. van de Lee, P. Meininger, J.E. den Ouden, T. Postma, NJN Schie-Vla., S. op de Beek, H.T. van de Pol.

Deelgebied II: A. Aaldriks, E. van Bokhoven, C. Braat, C.J. en E.A.M. Camphuysen, G. Dumay, Iam. van Dijk, P. van Dijk, J.A. Dijkhuizen, R. de Graaf, B. Haase, M. Janssen, G. Jonker, R. Mantel, F. van de Meer, D. Moerbeek, R. Mooyman, K. Mosterd, A. Otte, J.E. den Ouden, F. Perk, K. Post, A. Ruigrok, B. Schreiner, L. Snellink, M. van Veen, N. Visser, ACJN Haarlem, NJN Schie-Vla., VMN Het Groene Hart.

Deelgebied III: J.Apperlo, C.J.Camphuysen, A.&F.van der Ende, J.A. van Franeker, J.Freyer, C.J.de Graaf, G.Fuchs, N.van de Ham, J.van Herwijnen, M.Janssen, G.Jonker, G.Keyl, M.Platteeuw, M. Plenders, M.Res, H.&M.Schekkerman, L.Terbeek, H.J.Udding, J.E. den Ouden, J.van Velzen, K.Woutersen, W.de Winter, ACJN Schagen, NJN Bakkum, NJN Den Helder.

Deelgebied IV: G.Both, C.J.Camphuysen, K.van Dijk, F.van der Ende, J.Freyer, G.Jonker, F.J.Maas, J.E.den Ouden, C.S.Roselaar, L. & R.de Witte.

Deelgebied V: J.Beekman, K.Borrius, E.A.M.Camphuysen, K.van Dijk, J.A.Dijkhuizen, W.Eikelboom, F.van der Ende, R.van Halewijn, P.Horssen, M.Janssen, J.E.den Ouden, M.Platteeuw, H.van Pijkeren, A.van de Spoel, P.Venema, ACJN, NJN, SBB Ameland.

Deelgebied VI: R.Bartolds, C.Boele, K.Borrius, R.Brouwer, S.Dirksen, K.van Dijk, C.J.de Graaf, P.van Hensen, H.J.van Huffelen, E.van Hyum, M.Janssen, J.Smit, A.van de Spoel, J.Wessel.

In figuur 1 is de verdeling aan kilometers per maand uitgezet. De piek in januari werd veroorzaakt door de toen nog in volle gang zijnde stranding van olieslachtoffers. Vele trajekten werden toen wekelijks geteld. Ook in november was er sprake van een toename van bevuilde vogels waardoor de telactiviteit verhoogd werd. Over de verdeling van het aantal kilometers per maand dit jaar kunnen we heel tevreden zijn. Behalve augustus kwam er geen enkele maand beneden de 100 km. aan getelde trajekten. Ook de verdeling van het aantal kilometers per deelgebied (figuur 2) is redelijk, als in beschouwing wordt genomen dat er nog vele kilometers uit het Deltagebied (deelgebied I) niet in verwerkt zijn, daar die niet op tijd voor dit jaarverslag uitgewerkt konden zijn.

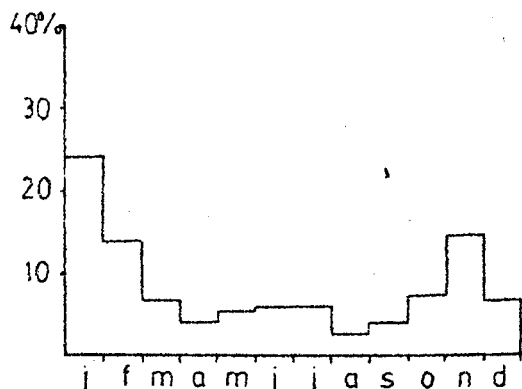

fig.1. Verdeling van het aantal getelde kilometers per maand. (n=2772½).

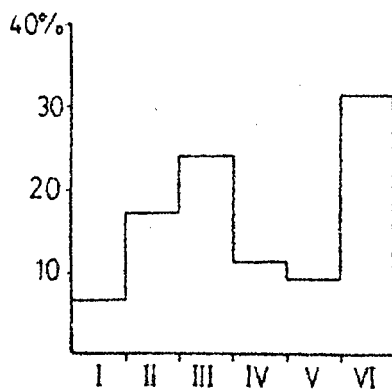

fig.2. Verdeling van het aantal getelde kilometers per deelgebied.

4. Resultaten en discussie.

In de tabellen 1, 2 en 3 zijn de vondsten overzichtelijk, en naar algemeenheid gerangschikt.

SOORT	J	F	M	A	M	J	J	A	S	O	N	D	TOT.	% olie min.max.
Roodkeeld.	8	11	4	2	-	1	-	-	-	-	-	3	29	75-100
Fuut.	19	21	7	-	2	2	1	-	1	-	4	5	62	58- 81
N.Stormv.	175	102	30	18	16	2	33	29	6	6	21	16	454	60- 80
J.v.Gent	29	12	2	2	-	1	2	7	1	5	13	3	77	81- 92
Wilde Eend	16	21	-	-	1	-	-	1	3	-	1	1	44	23- 77
Smient	11	5	4	5	3	1	-	-	-	-	1	6	36	8- 74
Toppereend	-	6	-	-	-	-	-	-	1	4	5	9	25	17- 50
Kuifeend	1	1	1	-	2	-	1	1	12	-	8	4	31	7- 36
eend spec.	12	4	5	3	1	-	2	-	-	-	2	1	30	34- 81
Eidereend	65	42	25	18	3	19	12	23	9	8	26	24	274	35- 66
Zw.Zeeëend	47	43	13	11	3	2	2	-	1	-	2	9	133	55- 82
Bergeend	26	24	8	22	8	3	2	2	2	-	4	6	107	11- 67
Scholekster	45	31	20	15	11	6	1	5	4	7	4	46	195	7- 40
Kievit	3	2	3	1	1	4	11	4	4	4	1	2	40	10- 46
Wulp	7	7	7	2	2	1	1	-	1	2	-	3	33	9- 58
Tureluur	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	28	30	0- 42
Bonte Strl.	-	1	-	-	1	-	1	-	-	-	1	21	25	0- 64
meeuw spec.	81	94	39	32	4	5	2	2	1	11	26	4	301	50- 88
Gr.Mantelm.	46	67	27	8	6	6	5	2	25	17	37	16	262	32- 72
Kl.Mantelm.	2	5	2	1	2	5	7	7	18	3	10	-	62	18- 71
Zilvermeeuw	224	171	96	33	79	16	59	61	151	75	144	60	1169	31- 63
Stormmeeuw	196	78	24	12	19	8	6	2	7	1	14	38	405	52- 85
Kokmeeuw	66	34	28	9	14	4	11	24	24	24	18	30	286	27- 63
Driet.meeuw	861	717	256	42	31	7	2	4	4	6	50	26	2006	72- 93
alk/zeekoet	10	28	8	7	4	-	-	-	-	-	-	2	59	73- 97
Alk	207	283	75	9	10	5	2	-	1	2	25	8	627	90- 98
Zeekoet	1745	876	447	87	64	25	12	4	3	9	176	107	3555	82- 92
TOTAAL	3902	2686	1133	339	287	123	175	178	279	184	593	478	10357	

tabel 1. Verdeling van algemeen voorkomende vondsten (>23 exx.) over de diverse maanden, plus opgave van het percentage met olie bevulde exemplaren.

SOORT	TOT.	% olie min.max.	BIJZONDERHEDEN
duiker spec.	11	73-100	
Parelduiker	4	75	3 exx. in jan. 1 ex. in juli.
fuut spec	1	0-100	
Roodhalsfuut	4	25- 50	
Kuifduiker	1	100	
Gecorde Fuut	3	67	
Dodaars	2	100	
Kuhls Pijlstormvogel	1	100	Noordwijk 15/11
Grauwe Pijlstormvogel	1	100	Callantsoog 10/1
Noordse Pijlstormvogel	2	50	Westplaat 26/9 2 exx.
Vaal Stormvogeltje	1	0	Castricum 4/1.
Stormvogeltje	1	100	Zandvoort 5/11
Aalscholver	12	25- 67	
Knobbelzwaan	7	0- 17	
Rotgans	9	56- 67	
Brandgans	1	0	
Kolgans	1	0-100	
Wintertaling	3	33-100	1 ad. mn.
Krakeend	1	0	1 juv.vr.
Pijlstaart	4	50-100	2 vr.

SOORT	TOT	% olie		BIJZONDERHEDEN
		min	max	
Sproccend	1	0-100		
Tafelcend	1	0		1 ad.vr.
Besluidiker	16	19- 69		7 mn., 8 vr.
Grote Zeezend	14	50- 86		8 mn., 2 vr.
Middelste Zaagbek	5	20- 60		1 mn., 4 vr.
Grote Zaagbek	1	0		1 ad.mn.
steltloper spec.	17	0- 77		
Zilverplevier	5	0- 20		
Goudplevier	3	0		
Steenloper	12	0- 58		
Rosse Grutto	10	20- 70		
Watersnip	4	0- 50		
Bontsnip	22	0- 37		
Kanoetstrandloper	11	27		
Drietenstrandloper	7	0- 29		
Kluut	5	0		
Grote Jager	9	67		2x jan., 7x okt/nov., 1ad., 3juv.
Middelste Jager	1	0		Voorne 20/9, juv.
Kleine Jager	2	0		Camperd. 2/11, ad.LF, Kornwerderz.
Kleinste Jager	2	50		7/11 onv.DF.
				1 subad.
Dwergmeeuw	12	67- 83		5 ad, 7 onv.
Noordse/dief	1	0		
Visdief	3	0		4 ad, 4 onv.
Grote Stern	8	13- 50		4 ad, 3 onv.
Lachstern	1	0		1 ad.vr.
Kleine Alk	19	68- 94		
Papegaaiduiker	10	90-100		

tabel 2. Totaalaantallen onregelmatig (≤ 23 exx.) voorkomende soorten, plus opgave van het percentage met olie bevuilde exemplaren en enkele bijzonderheden.

SOORT	TOT.	SOORT	TOT.	SOORT	TOT.
Aves spec.	132	Merel	45	Egel	2
Blauwe Reiger	12	Kramsvogel	149	Bruine Rat	2
Torenvalk	1	Koperwiek	247	Konijn	12
Smalleken	1	Zanglijster	2	Haas	1
Sperwer	1	Grote Lijster	4	Hond	1
Ransuil	1	Vuurgoudhaantje	1	Kat	1
Pazant	3	Vink	3	Koe	1
Waterhoen	3	Huismus	2	Paard	1
Meerkoet	79	Sneeuwgorz	4		
Koekoek	1	Spreeuw	82	Zeenond	3
Valkparkiet	1	Ekster	7	Grijze Zeenond	1
duif spec.	1	kraai spec.	4	Bruinvis	4
Postduif	196	Kauw	11	Tuimelaar	1
Houtduif	27	Reek	2		
zangvogel spec.	106	Zwarte Kraai	17		
Veldleeuwerik	5	Sonte Kraai	2		
Graspieper	3	hybride kraai	1		
Tapuit	1				

tabel 3. Totaal aantallen diversen.

Deelgeb.	J	F	M	A	M	J	J	A	S	O	N	D
I	8.1	7.5	6.8	1.7	-	-	-	-	4.4	1.2	0.9	3.9
II	7.5	8.8	3.8	-	0.5	-	1.6	-	-	1.4	1.4	5.1
III	5.9	7.6	7.5	-	4.0	3.4	0.8	-	3.9	5.4	4.1	4.1
IV	2.7	5.2	5.1	1.8	0.7	1.9	2.9	3.6	5.0	1.0	2.8	1.1
V	6.5	7.1	8.6	11.2	-	0.9	4.1	3.7	-	3.2	5.4	3.1
VI	4.2	8.1	6.2	1.6	1.3	0.4	0.4	2.7	1.7	1.0	1.1	2.8
Gemidd.	6.0	7.6	6.2	3.3	2.2	1.4	1.4	3.4	2.8	2.2	2.4	3.4

tabel 4. Kilometergemiddelde per deelgebied per maand in 1981.

4.1. Maandoverzicht.

Naast tabel 4, waarin de verschillende kilometergemiddelden overzichtelijk zijn gerangschikt, een korte bespreking van maand tot maand.

Januari: Het kilometergemiddelde was deze maand erg hoog met 6 vondsten per km. Ondanks dat men veel trajecten wekelijks telde en er dan uitsluitend 'nieuwe' beesten genoteerd werden. Veel vogels waren door olie bevuild, vooral Zeekoet, Drieteenmeeuw en Alk bleken het slachtoffer te zijn. Voor een uitgebreid overzicht van de periode jan./mrt. verwijs ik naar Het Vogeljaar 29(5) '81:232-237. Bijzondere vondsten in deze maand waren: 3 Parelduikers, Grauwe Pijlstormvogel (Call. oog), Vaal Stormvogeltje (Castricum), 2 Grote Jagers (Ameland), 8 Kleine Alken, 5 Papegaaiduikers en 1 juv. Grijs Zeehond (IJmuiden).

Februari: Het km.gem. steeg aanzienlijk tot 7,6. Vooral in deelgebied II liepen de aantallen nogal op, met 879 vogels op 100 km. strand. Behalve Zeekoeten en Drieteenmeeuwen werden er ook vrij veel Noordse Stormvogels gevonden (102 exx.). Opvallend was de plotselinge stijging van het aantal Alken ten opzichte van de Zeekoet. Deze maand werd er 9 maal op diverse trajecten olie gesignaleerd. Bijzondere vondsten: 7 Kleine Alken, 4 Papegaaiduikers.

Maart: Het km.gem. bleef met 6,2 aan de hoge kant. Dit werd voor een deel veroorzaakt door de grote aantallen vogels die er in deelgebied V werden gevonden, hier werd een km.gem. van 8.6 gehaald. De aantallen Zeekoeten, Alken en Drieteenmeeuwen begonnen wat te dalen, ook al blijven de hoeveelheden niet onaanzienlijk. Bijzondere vondsten in maart waren: 2 Kleine Alken en 1 Papegaaiduiker.

April: Het km.gem. daalde tot 3,3. De invloed van de olieramp leek voorbij te zijn. Een uitzondering daarop was een telling op Schier van Klaas van Dijk. Hij vond 155 vogels op 7½ km., hiervan was 60% bevuild door olie. Ook tijdens een telling op Terschelling werd er een gemiddelde van 10,3 vogels per kilometer gevonden. Van geen enkele soort werden er deze maand opvallende aantallen genoteerd. Bijzondere vondst was 1 Zeehond.

Mei: Uitgezonderd 1 ad.wkl. Kleinste Jager bij Petten en 1 Kleine Alk bij Breezanddijk vallen er voor deze maand geen bijzonderheden te vermelden.

Juni: Het km.gem. daalde tot 1.4/km. Vrijwel alle tellingen in juni zijn afkomstig uit de deelgebieden IV en VI. Elders worden de stranden gedurende de zomermaanden vaak dagelijks geveegd, zodat het tellen daar niet zo zinvol lijkt. Bijzondere vondst: 1 Zeehond.

Juli: Evenals in juni was het km.gem. in juli 1,4. Opvallend in deze maand was de toename van Noordse Stormvogels, welke voornamelijk op Terschelling gevonden werden (26 exx. van de 33 exx.). Ook in '80 werd deze plotselinge stijging op de Waddeneilanden geconstateerd. Bijzondere vondst: 1 Parelduiker (Terschelling).

Augustus: Het km.gem. was 3,4. Ook deze maand werden er veel Noordse Stormvogels gevonden (29 exx.). Wederom vrijwel allemaal afkomstig uit het Waddendistrikt. Deze maand zijn daar ook de meeste kilometers geteld, wat waarschijnlijk de oorzaak is van de relatief grote aantallen Eidereenden die gevonden werden (23 exx. op 60 km.) Bijzondere vondsten waren: 1 Bruinvis en 1 Tuimelaar.

September: Evenals in '80 werden ook deze maand langs de gehele kust veel juveniele Zilvermeeuwen gevonden. Op 115 km. lagen 'slechts' 25 adulte en maar liefst 126 juveniele Zilvermeeuwen. Ook het aantal Kuifeenden steeg nogal. Alle 12 exx. in september werden gevonden op het traject Zurich-Breezanddijk, geen van de vogels was bevuild met olie. Bijzondere vondsten: Noordse Pijlstormvogel (Westplaat, 2 exx.) en 1 Middelste Jager (Voorne).

Oktober: Het km.gem. daalde tot 2,2. In deze maand werden voornamelijk meeuwen en zangvogels gevonden. Bij de vondsten van meeuwen was 59% juveniel. Grote aantallen zangvogels werden met name in deelgebied III gevonden, ruim 303 werden er daar geteld. Tijdens één telling zijn ze niet geteld maar werd 'zeer veel' genoteerd. Bijzonderheden in oktober waren: 1 Grote Jager (Kornwerderzand), 1 subad. Kleinste Jager (Castricum) en 1 Zeehond.

November: Het aantal kilometers liep deze maand snel op, nadat bekend werd dat er een nieuwe stranding gaande was. Ook de nieuwsmedia besteedden hier de nodige aandacht aan. Wij kregen van de tellers 21 verschillende oliemeldingen binnen van verschillende trajecten en tijdstippen. De vogelsoorten die tijdens de recente olieramp het slachtoffer waren bleken ook nu weer getroffen te zijn. Zeekoeten, Alken en Drieteenmeeuwen werden weer in toenemende mate, vaak bevuild met olie, op de stranden aangetroffen. Voor verdere bijzonderheden omtrent deze stranding verwijs ik naar een verslag van C.J. Camphuysen elders in deze nieuwsbrief. Bijzondere vondsten: Kuhls Pijlstormvogel (Noordwijk), Stormvogeltje (Zandvoort), 2 Kleine Jagers (Camperduin 1 ad.LF, Kornwerderzand 1 onv.DF), 1 Kleine Alk, 6 Grote Jagers, 1 Zeehond en 2 Bruinvissen.

December: Het km.gem. liep op tot 3,4. De diversiteit was in deze maand erg groot. Dit werd voor een deel veroorzaakt door een vorstinval *half december. Met elf procent had dat er veel steltlopersoorten* gevonden werden. Met name Tureluur, Scholtekter en Bonte Strandlopers bleken vorstslachtoffers te zijn. Ook in december bleven er regelmatig Zeekoeten, Alken en Drieteenmeeuwen aanspoelen, waarvan 80% bevuild was met olie. De stroom olieslachtoffers zal ook in januari nog wel niet ophouden.

4.2. Discussie.

Wanneer we de resultaten vergelijken met die van 1980 zien we bij de 'algemeen voorkomende vondsten' (tabel 1.) ten eerste meer soorten. Van de Smient, Toppereend, Kuifeend, eend spec., Kievit, Tureluur en Bonte Strandloper werden nu zoveel exx. gevonden dat het opnemen in deze lijst verantwoord was. Het blijven echter nog grensgevallen, als werkelijk algemene soorten kunnen deze nieuwelingen niet worden aangemerkt. Alleen de Kievit valt op met een bijna homogene spreiding van de vondsten in de tijd.

Van alle andere soorten in tabel 1. werden in 1981 meer exx. gevonden. Wanneer we incalculeren dat het aantal kilometers opliep van 1195½ naar

2772½ zouden we van al deze soorten ca. 2.3x zoveel individuen verwachten. Vrijwel alle soorten beantwoorden aan deze (ruwweg) verdubbeling. Minder dan 1.5x zoveel werden alleen de Kleine Mantelmeeuw (1.2x) en de Kokmeeuw (1.4x) genoteerd. Daar staat weer tegenover dat de volgende soorten meer dan 3.0x talrijker voorkwamen: Noordse Stormvogel (3.1x), Bergeend (4.3x), ongedetermineerde meeuw (4.7x), Drieteenmeeuw (7.1x), Alk (9.4x) en Zeekoet (5.4x). Van deze laatste soorten is de oorzaak in de meeste gevallen duidelijk; de olieramp 1980/81. Vreemd is echter de stijging van de Bergeend. Het percentage olieslachtoffers was bij deze soort, als te verwachten, laag. Meer voor de hand ligt de oorzaak te zoeken in de verdeling van het telwerk over de kust. Wanneer we zien dat 54 % (n=107) van de Bergeenden in deelgebied VI, een deelgebied dat qua telwerk spectaculair groeide in vergelijking tot 1980, werd gevonden en daarnaast 27 % in deelgebied V, waar het aantal getelde kilometers toenam van 357½ tot 571½ in 1981, lijkt de verklaring voor deze toename gevonden. Dit geeft tevens aan waar de 'nieuwe' eenensoorten in tabel 1. vandaan komen.

Bij de onregelmatig gevonden soorten (tabel 2.) zijn wat soorten verdwenen en verschenen. Ten eerste de soorten die naar tabel 1. verhuisden (6+ongedet.eend). In 1981 niet meer gevonden zijn Kleine Zwaan, Grauwe Gans, Rietgans, ongedet. gans, Grote Burgemeester, Vorkstaartmeeuw en Noordse Stern; allemaal soorten waarvan er vorig jaar één of twee werden gevonden. Nieuwe soorten zijn Dodaars, Kuhls- en Grauwe Pijlstormvogel, Stormvogeltje, Krakeend, Slobeend, Grote Zaagbek, Goudplevier, Watersnip, Middelste en Kleinste Jager en Lachstern. Ook allemaal zeldzaamheden of soorten waarvan er slechts enkele werden aangetroffen. Alleen van de Goudplevier en de Watersnip werden meer dan twee lijken vastgesteld. Per saldo een geringe toename van het aantal soorten.

G.Jonker, Amsterdam, januari 1982.